

Dagen vid skrivbordet i Paris

Berättelse

En ensam man med en svår fråga

Föreställ dig en grå höstdag i Paris, den 27 november 1895. I Paris ligger Svensk-norska klubben, en samlingsplats för svenskar och norrmän som bor i den franska huvudstaden. En äldre herre med skägg och mörk kostym kliver in. Han heter Alfred Nobel, är 62 år gammal och räknas som en av världens rikaste män. Hans förmögenhet bygger på dynamiten, sprängämnet som han uppfann nästan trettio år tidigare och som har förändrat gruvor, järnvägar och tyvärr även krig.

Trots all framgång bär Alfred på en tung och privat fråga. Han har aldrig gift sig och har inga barn. Vem ska ärva allt han äger? Frågan har följt honom under flera år, och han har skrivit testamenten tidigare. Men den här gången vill han göra något helt annat – något som ingen riktigt har gjort förut.

Pennan mot pappret

Alfred sätter sig vid ett skrivbord på klubben. Han tar fram papper och en penna och börjar skriva, för hand och på svenska. Det märkliga är att han gör det ensam. Han har ingen advokat och ingen jurist vid sin sida, fastän han skriver ett av de viktigaste dokument en människa kan skriva. För en så förmögen man är det ett förvånande val, och det skulle senare orsaka stora problem.

Dokumentet blir kort, bara fyra handskrivna sidor och färre än tusen ord. Men varje mening väger tungt. Alfred bestämmer att den allra största delen av hans förmögenhet ska placeras i en fond. Pengarna som fonden ger varje år ska inte ärvas av en familj, utan delas ut som priser till dem som “under det gångna året har gjort mänskligheten den största nyttan”.

Fem områden och en ovanlig tanke

Alfred pekar ut fem områden där priserna ska delas ut: fysik, kemi, medicin (fysiologi eller medicin), litteratur och fred. Han tänker alltså både på vetenskapen, på konsten och på arbetet för en bättre värld. Det speglar mannen själv, för Alfred var inte bara kemist – han läste och skrev också gärna, och han oroade sig för kriget i sin tid.

Sedan skriver han ner en mening som var ovanligt modern för 1890-talet. Det skulle inte spela någon roll vilket land en pristagare kom ifrån. Priset var inte tänkt som en svensk hederssak, utan som en gåva till hela mänskligheten. Den som hade gjort störst nytta skulle få priset, oavsett nationalitet. I en tid då länder ofta satte sin egen storhet främst var det en anmärkningsvärd tanke.

Fyra vittnen som inte anade något

För att ett testamente ska gälla krävs vittnen. Alfred ser sig om i klubben och vänder sig till fyra män som råkar vara där den dagen. De heter Sigurd Ehrenborg, R. W. Strehlenert, Thos Nordenfelt och Leonard Hwass. De skriver under och bekräftar att Alfred Nobel har författat dokumentet av fri vilja och vid sina sinnens fulla bruk. För dem är det förmodligen en helt vanlig tjänst, en signatur i

författaren. De kan knappast ana att de just har satt sina namn på ett papper som ska forma vetenskapens och fredens historia i mer än hundra år framåt.

Ord som blev verklighet – men inte utan strid

Just för att Alfred skrev testamentet på egen hand, utan jurist, var det inte juridiskt perfekt. Det stod till exempel inte tydligt var fonden skulle höra hemma eller vem som skulle ansvara för allt. När Alfred dog redan året därpå, i San Remo i Italien i december 1896, utbröt en lång och hård strid. Flera släktingar var besvikna och ifrågasatte testamentet, och det krävdes år av tålmodigt arbete av hans unge medhjälpare Ragnar Sohlman för att Alfreds vilja skulle bli verklighet.

Till slut lyckades det. De första Nobelprisen delades ut 1901, fem år efter Alfreds död. Han fick alltså aldrig själv uppleva en enda prisutdelning. Ändå sitter vi i dag, varje december, och hör namnen på årets pristagare läsas upp – en tradition som föddes vid ett enkelt skrivbord på en klubb i Paris, en grå höstdag, av en ensam man med en penna.

Ordlista

ORD	FÖRKLARING
en stadsdel	en del av en stad
en samlingsplats	ett ställe där människor träffas
en förmögenhet	mycket stora pengar
ett sprängämne	ett ämne som kan explodera
ärva	få något efter en person som dött
ett testamente	ett dokument om vad som ska hända med ens egendom efter döden
en jurist	en person som kan lagen
en fond	en summa pengar som sparas och ger avkastning varje år
en pristagare	en person som får ett pris
nationalitet	vilket land en person tillhör
anmärkningsvärd	som är värd att lägga märke till; ovanlig
ett vittne	en person som ser och skriver under
författa	skriva (ett dokument eller en text)
vid sina sinnens fulla bruk	klar i tanken; inte förvirrad
ifrågasätta	tvivla på; ställa kritiska frågor om
en medhjälpare	en person som hjälper till med ett arbete

Läsförståelsefrågor

---

1. Vad var den "svåra fråga" som Alfred Nobel bar på?
  1. Hur han skulle uppfinna en ny sorts dynamit
  2. Vad som skulle hända med hans förmögenhet, eftersom han inte hade barn
  3. Om han skulle flytta tillbaka till Sverige
2. Vad var ovanligt med själva sättet Alfred skrev testamentet på?
  1. Han skrev det utan en advokat eller jurist
  2. Han skrev det på fem olika språk
  3. Han lät en domstol skriva det åt honom
3. Vad menade Alfred med att nationaliteten inte skulle spela någon roll?
  1. Att bara svenskar kunde få priset
  2. Att priset skulle gå till störst nytta, oavsett vilket land personen kom ifrån
  3. Att priset bara gällde i Frankrike
4. Varför uppstod det en lång strid efter Alfreds död?
  1. För att ingen visste var testamentet fanns
  2. För att testamentet inte var juridiskt perfekt och släktingar var besvikna
  3. För att fonden hade tagit slut
5. Stämmer påståendena med texten? Svara **ja**, **nej** eller **det står inte i texten**.
  1. Testamentet var längre än hundra sidor.
  2. Alfred uppfann dynamiten ungefär trettio år innan han skrev testamentet.
  3. Vittnena visste att de skrev under ett historiskt dokument.
6. Stämmer påståendena med texten? Svara **ja**, **nej** eller **det står inte i texten**.
  1. De första Nobelprisen delades ut medan Alfred fortfarande levde.
  2. Ragnar Sohlman arbetade för att förverkliga Alfreds vilja.
  3. Alfred grät när han skrev under testamentet.
7. Räkna upp de fem områden som priserna skulle delas ut inom.
8. Texten säger att de fyra vittnena "knappast kunde ana" vad de satte sina namn på. Förklara med egna ord vad som menas.
9. Varför kan man säga att testamentet "speglade mannen själv"? Använd information från texten.
10. Texten avslutas med bilden av "en ensam man med en penna". Varför tror du att texten väljer att avsluta så, i stället för att beskriva en stor prisutdelning?
11. Alfred skrev ett av sina viktigaste dokument helt själv, utan jurist. Var det ett klokt eller oklokt val, tycker du? Motivera med stöd i texten.

Diskussionsfrågor

- Alfred ville hjälpa hela mänskligheten, oavsett nationalitet. Varför var den tanken ovanlig för sin tid, och hur ser du på den i dag?
- Han skrev ett livsavgörande dokument helt själv, utan expert. När lönar det sig att göra saker på egen hand, och när bör man be om hjälp?
- En kort text på fyra sidor förändrade historien. Tror du att enskilda människor kan påverka världen i stort, eller avgörs allt av större krafter?
- Nobelpriset delas ut inom fysik, kemi, medicin, litteratur och fred. Saknar du något område? Vilket pris skulle du själv vilja lägga till, och varför?
- **Skriv (4 meningar):** Tänk dig att du fick grunda ett nytt pris. Beskriv vad priset ska heta, vem som ska kunna få det och varför just det är viktigt.